

Joanna Włodarczyk

Przemoc wobec dzieci

Dziecko Krzywdzone : teoria, badania, praktyka 16/1, 192-213

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przemoc wobec dzieci

Joanna Włodarczyk – Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Spis zagadnień

- 193 Definicje
- 194 Skala przemocy wobec dzieci
- 195 Statystyki urzędowe
- 198 Skala przemocy wobec dzieci w Polsce na podstawie badań
- 201 Kary fizyczne wobec dzieci
- 203 Bycie świadkiem przemocy
- 204 Współwystępowanie różnych form przemocy
- 205 Postawy społeczne wobec przemocy wobec dzieci
- 208 Konsekwencje doświadczania przemocy w dzieciństwie
- 209 Podsumowanie
- 211 Bibliografia

Doświadczanie przemocy jest jednym z największych zagrożeń rozwoju i bezpieczeństwa dziecka. Konsekwencje przemocy wobec dzieci mogą być drastyczne i trwałe, zarówno fizyczne – takie jak obrażenia i skaleczenia, złamania, a nawet śmierć, jak i psychiczne – agresja, problemy ze zdrowiem psychicznym, niska samoocena, zaburzenia emocjonalne i poznawcze. Przemoc ze strony osób najbliższych – rodziców – zaburza więź dziecka z rodzicami, podstawową i najważniejszą relację w życiu dziecka, co bezpośrednio wpływa na poczucie bezpieczeństwa dziecka oraz jego umiejętność nawiązywania dobrych relacji z innymi ludźmi. Doświadczanie przemocy przez najmłodsze dzieci może nawet prowadzić do nieprawidłowego rozwoju lub zmian w mózgu, co znacząco zaburza ich prawidłowy rozwój w obszarze społecznym, emocjonalnym i poznawczym.

Wszystkie dzieci mają prawo do życia bez przemocy. Nie tylko z powodu jej negatywnych konsekwencji dla ich rozwoju i bezpieczeństwa, ale przede wszystkim dlatego, że dzieci powinny być chronione przed przemocą tak samo jak inni obywatele. Wagę ochrony dzieci przez krzywdzeniem pokazuje regulowanie tego obszaru zarówno przez międzynarodowe konwencje – przede wszystkim Konwencję o Prawach Dziecka, jak i polskie przepisy – głównie ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Mimo tych uregulowań wiele dzieci w Polsce doświadcza przemocy ze strony dorosłych. W tym rozdziale zostaną zaprezentowane dostępne dane dotyczące skali przemocy fizycznej i psychicznej ze strony dorosłych wobec dzieci w Polsce. Przemoc fizyczna jest najbardziej powszechna w postaci kar fizycznych. Mimo wprowadzenia prawnego zakazu ich stosowania oraz udowodnionych naukowo negatywnych konsekwencji kar fizycznych, połowa dorosłych Polaków uznaje je za usprawiedliwione metody wychowawcze. Przemoc psychiczna wobec dzieci jest natomiast bardziej subtelną formą przemocy, przez co trudniej ją zidentyfikować zarówno ofiarom, jak i osobom trzecim. Niemniej takie zachowania, jak z jednej strony zastraszanie, wyzywanie, wyśmiewanie, a z drugiej – izolowanie i zaniedbywanie emocjonalne, mają również bardzo poważne konsekwencje dla rozwoju dziecka.

Definicje

Światowa Organizacja Zdrowia definiuje **przemoc fizyczną** wobec dziecka jako działanie, w wyniku którego dziecko doznaje faktycznej fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożone. Krzywda ta następuje w wyniku interakcji, nad którą kontrolę sprawuje rodzic lub inna osoba odpowiedzialna za dziecko, której dziecko ufa lub która ma nad nim władzę. Przemoc fizyczna wobec dziecka może być zarówno czynnością powtarzalną, jak i jednorazową (WHO, 1999).

Organizacja Narodów Zjednoczonych, definiując przemoc fizyczną wobec dziecka, wskazuje na celowe użycie siły fizycznej, którego efektem jest lub z dużym prawdopodobieństwem może być szkoda dla zdrowia, życia, rozwoju i godności dziecka. Do przemocy ONZ zalicza bicie, kopanie, szarpanie, gryzienie, parzenie, duszenie i trucie ze strony członków swoich rodzin (Pinheiro, 2006). Przemoc fizyczna wobec dzieci ze strony rodziców lub opiekunów często ma formę kar cielesnych (WHO, 2006). Komitet Praw Dziecka definiuje karę *cielesną* lub *fizyczną* jako

każdą karę z zastosowaniem siły fizycznej, której celem jest spowodowanie bólu lub dyskomfortu w jakimkolwiek – choćby i najmniejszym – stopniu. Większość z nich obejmuje bicie dzieci (wymierzenie im „lania”, „klapsa”, „policzka”) dłońią lub narzędziem – batem/biczem/pejczem, kijem, pasem, butem, tyżką drewnianą itd. Mogą jednak także polegać na np. kopaniu, potrząsaniu lub rzucaniu dzieckiem, drapaniu, szczypaniu, gryzieniu, ciągnięciu za włosy lub uszy, zmuszaniu dzieci do przebywania w niewygodnej pozycji, przypalaniu, poparzeniu lub zmuszaniu do zjedzenia/pożknięcia czegoś.

(Komitet Praw Dziecka, 2006)

Zdaniem Komitetu każda kara cielesna jest poniżająca. Kary cielesne były dość powszechnie stosowane w wielu społeczeństwach w przeszłości, jednak w coraz większej liczbie krajów, w tym w Polsce od 2010 r., ich stosowanie jest niezgodne z prawem (*Ending legalised violence against children...*, 2016).

Przemoc psychiczną, nazywaną również **krzywdzeniem emocjonalnym** dziecka, trudniej jest zdefiniować niż przemoc fizyczną, nie ma tak jednoznacznego momentu przekroczenia granicy dziecka, jak w przypadku np. uderzenia. Przemoc psychiczna to „swego rodzaju kontinuum: niektóre czyny lub zachowania uznawane za stosunkowo łagodne zdarzają się sporadycznie, inne bywają ciężkie i wyjątkowo destrukcyjne” (Iwaniec, 2012, s. 31). Na definicję krzywdzenia emocjonalnego dodatkowo duży wpływ ma kontekst kulturowy oraz społeczne normy odnoszące się do wychowania i roli opiekuna.

Jedną z najbardziej rozpowszechnionych definicji przemocy psychicznej jest ta zaproponowana przez Światową Organizację Zdrowia, która za przemoc psychiczną uznaje brak środowiska wspierającego dziecko, w tym dostępności osoby dla dziecka znaczącej, co uniemożliwia dziecku rozwój kompetencji emocjonalnych i społecznych adekwatnych do jego osobistych możliwości i kontekstu społecznego. Niekorzystne działania wobec dziecka powodują lub z dużym prawdopodobieństwem mogą spowodować

negatywne konsekwencje zdrowotne, psychiczne, moralne lub społeczne dla jego rozwoju. Do krzywdzenia emocjonalnego dochodzi w relacji dziecka z rodzicem lub inną osobą, z którą dziecko pozostaje w relacji opartej na zaufaniu, władzy lub odpowiedzialności. Działania uznawane za krzywdzenie emocjonalne obejmują: ograniczanie swobodnego poruszania się, upokarzanie, oczernianie, straszenie, dyskryminowanie, wyśmiewanie oraz wszelkie inne niefizyczne formy wrogiego lub odrzucającego traktowania (WHO, 1999).

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (znowelizowaną w 2010 r.) przez przemoc w rodzinie należy rozumieć „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste” członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność (w tym wolność seksualną), powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Od 1 sierpnia 2010 r. obowiązuje nowelizacja ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9 poz. 59, ze zm.), która w art. 96 zakazuje stosowania kar cielesnych osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad dzieckiem.

Skala przemocy wobec dzieci

O skali problemu przemocy wobec dzieci w Polsce można się dowiedzieć z dwóch podstawowych źródeł – statystyk urzędowych oraz badań społecznych.

Różnego rodzaju statystyki na temat przemocy wobec dzieci są zbierane przez policję, sądy, ale także Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przemocy w Rodzinie czy centra pomocy i interwencji kryzysowej. Warto zaznaczyć, że statystyki policyjne i sądowe przedstawiają jedynie wycinek rzeczywistości – zawierają zazwyczaj informacje o popełnionych przestępstwach, tak więc nie uwzględniają niektórych form przemocy, które nie są spenalizowane. Dodatkowo są to jedynie przypadki, które zostały zgłoszone organom ścigania. Jest to szczególnie istotny czynnik w przypadku przemocy wobec dzieci ze strony rodziców

lub opiekunów – dzieci mają bowiem ograniczoną możliwość zgłaszania takich sytuacji. Statystyki urzędowe są natomiast często dobrym wskaźnikiem trendów.

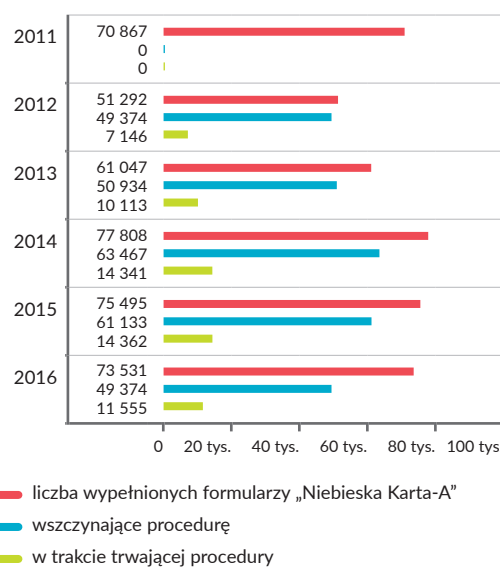
Badania społeczne pokazują dużo szerszej definiowaną przemoc, w tym te zachowania, które nie zostały ujęte w kodeksach. Ukazują także większą skalę przemocy – mogą w nich zostać ujęte nie tylko doświadczenia niezgłoszone organom ścigania, lecz także te, o których dziecko jeszcze nikomu nie powiedziało.

Statystyki urzędowe

Głównymi statystykami dotyczącymi przemocy wobec dzieci są dane zbierane w procedurze „Niebieskie Karty” wprowadzonej w 1998 r. Jest to zintegrowany system pomocy i monitoringu rodzin, w których zgłoszono przypadki przemocy (Wójcik, 2012). Niebieska Karta może zostać założona przez przedstawicieli policji, pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. W rzeczywistości zdecydowana większość procedur jest wszczynana przez policję (75,68%), zaledwie 12,78% przez pomoc społeczną, 6,18% przez przedstawicieli oświaty, 4,80% przez gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, a jedynie 0,56% przez pracowników ochrony zdrowia (MRPiPS, 2016). Niestety dostępne są jedynie szczegółowe statystyki zbierane przez policję, dlatego tylko te są przedstawione poniżej. Szczególnie ważne byłoby włączenie do analiz „Niebieskich Kart” założonych przez przedstawicieli oświaty, ponieważ na pewno we wszystkich tych przypadkach pokrzywdzonym było dziecko.

W ciągu ostatnich trzech lat policja wypełniała ponad 70 tysięcy formularzy „Niebieska Karta-A” rocznie (w roku 2016 było to 73 531 formularzy).

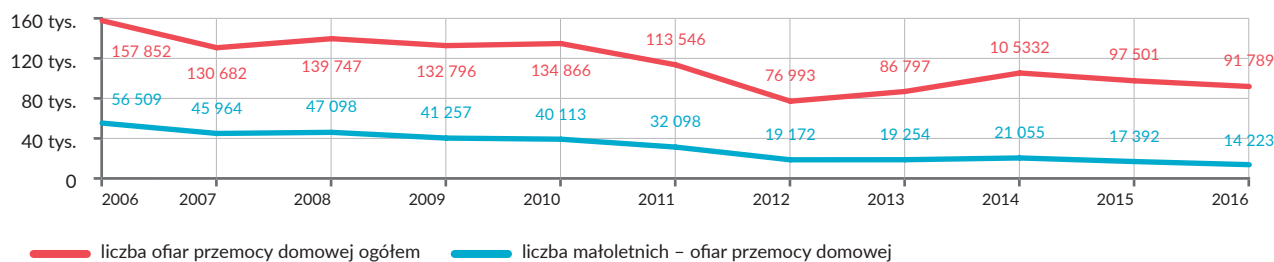
Wykres 1. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieskich Kart” w latach 2011–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk Komendy Głównej Policji.

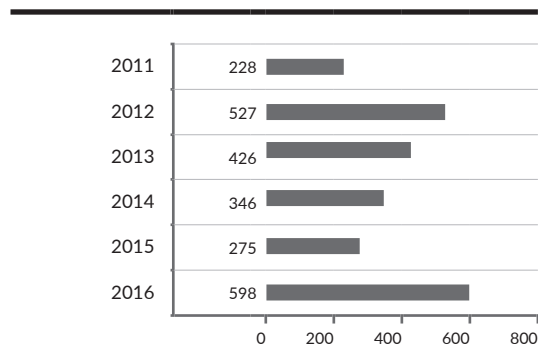
Według danych Komendy Głównej Policji liczba małoletnich ofiar przemocy domowej w Polsce systematycznie spada – od 56,5 tysiąca w roku 2006 do 14,2 tysiąca w roku 2016 (7074 – dziewczyny i 7149 – chłopcy). Zmienia się także proporcja ofiar małoletnich w stosunku do ogółu ofiar przemocy domowej – z 36% w roku 2006 do 15% w roku 2016.

Wykres 2. Liczba małoletnich ofiar przemocy domowej według procedury „Niebieskie Karty” w latach 2006–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk Komendy Głównej Policji.

Wykres 3. Liczba dzieci umieszczonych w niezagrażającym im miejscu (np. rodzina zastępcza, dalsza rodzina, placówka opiekuńcza) w latach 2011–2016

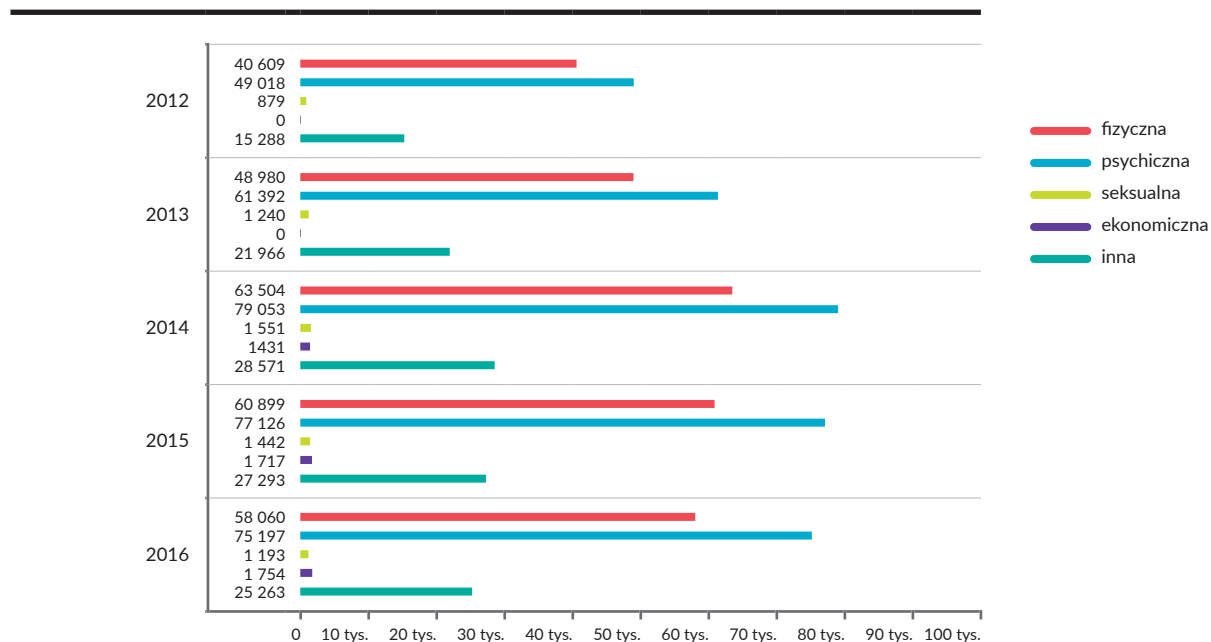

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk Komendy Głównej Policji.

W 2016 r. w ramach procedury „Niebieskie Karty” 598 dzieci zostało umieszczonych w niezagrażającym im miejscu (np. rodzina zastępcza, dalsza rodzina, placówka opiekuńcza) z powodu przemocy w rodzinie. Jest to ponad dwa razy więcej niż w roku 2015, kiedy było takich dzieci 275.

Co ważne, w procedurze „Niebieskie Karty” raportowana jest nie tylko przemoc fizyczna, lecz także psychiczna oraz seksualna. Dlatego warto pamiętać, że powyższe dane odnoszą się do wszystkich tych rodzajów przemocy. Raporty policjantów biorących udział w interwencjach w ramach procedury „Niebieskie Karty” pokazują, że najczęściej spotykają się oni z przemocą psychiczną i fizyczną (wyk. 4). Warto tutaj zaznaczyć, że bardzo rzadko w rodzinie występuje sytuacja, którą policjanci kwalifikują tylko do jednego rodzaju przemocy.

Wykres 4. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy podczas interwencji w latach 2012–2016

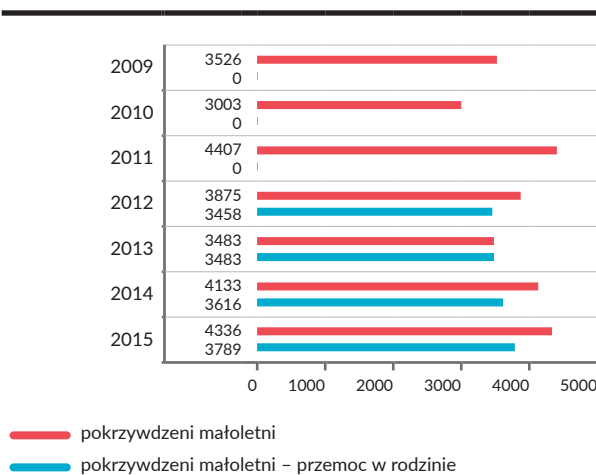
Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk Komendy Głównej Policji.

Przedstawione dane dotyczą wszystkich dokonanych interwencji, nie tylko tych, w których ofiarami były dzieci. Trzeba jednak pamiętać, że w dużej części tych rodzin są dzieci, dla których bycie świadkiem przemocy między rodzicami/opiekunami to także przemoc psychiczna.

Szczególnie drastyczne przypadki przemocy wobec dzieci są rejestrowane w statystykach policyjnych jako przestępstwa z art. 207 Kodeksu karnego (kk). Artykuł ten dotyczy fizycznego lub psychicznego znęcania się nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. Rocznie od 3 do ponad 4 tysięcy małoletnich jest pokrzywdzonych tym przestępstwem. Zdecydowana większość to przypadki kwalifikowane jako przemoc w rodzinie¹, czyli znęcanie się nad dzieckiem przez członków rodziny. W pozostałych przypadkach, sprawcą znęcania się nad dzieckiem może być np. nauczyciel, sąsiad czy obca osoba. W roku 2015 pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 kk (kwalifikowanym jako przemoc w rodzinie) zostało 3789 dzieci, w tym 1852 (49%) dziewczynek oraz 1936 (51%) chłopców (MS, 2016).

Jak już wspomniano, w przypadku dzieci będących ofiarami przemocy fizycznej ze strony rodziców zgłoszenie takiego przypadku organom ścigania jest trudne – konieczna jest osoba, która wie o przemocy i chce ją zgłosić, co może być trudne, gdy sprawcą przemocy jest rodzic. Szczególnie trudne jest to w przypadku małych dzieci (do 3 r.ż.), które nie chodzą jeszcze do przedszkola lub szkoły. Tym samym nie mają regularnego kontaktu z dorosłymi spoza rodziny, którzy mogliby zaobserwować, że w domu danego dziecka dzieje się coś złego i zareagować na to. Małe dzieci są też bardziej narażone na przemoc i zaniedbanie, ponieważ potrzebują nieustannej opieki. W takiej sytuacji niezwykle ważni dla monitorowania sytuacji dziecka są pracownicy ochrony zdrowia, którzy powinni być i często są w regularnym kontakcie z małymi dziećmi. Mają oni możliwość zgłoszenia podejrzenia o stosowaniu

Wykres 5. Liczba pokrzywdzonych małoletnich przestępstwem z art. 207 § 1 kk, ogółem i kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie według art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w latach 2009–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości.

”

Obiecałem sobie, że kiedyś, kiedy już będę miał własne dziecko, to nigdy nie pozwolę, by było tak traktowane, jak ja w tej chwili. Będę chciał dla niego jak najlepiej. Nigdy też nie pozwolę, by poczuło się NIEKOCHANE i NIEPOTRZEBNE.

Chłopak, 16 lat

Z telefonów i maili do Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111

1 Statystyki przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zaczęto uwzględniać w roku 2011 w sądowych formularzach statystycznych (MS, 2011).

przemocy wobec dziecka. Przedstawiciele ochrony zdrowia wszczynają jednak jedynie 1% (627) procedur „Niebieskie Karty” (dane z roku 2014; NIK, 2016). Lekarze posiadają też własny system sprawozdawania przypadków dzieci, których obrażenia wskazują, że mogą być ofiarami przemocy – mogą w rozpoznaniu wpisać kod zespołu dziecka maltretowanego (ZDzM; kod ICD-10: T74). Co ważne, tym kodem objęte są różne formy przemocy wobec dziecka: nie tylko przemoc fizyczna, ale i psychiczna, seksualna oraz zaniedbanie. W Polsce jest raportowanych jedynie nieco ponad 20 takich kodów rocznie. W 2015 r. było ich 23, 17 dotyczyło dziewczynek, a 6 – chłopców (dane uzyskane od Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny). Dane te nie wskazują na skalę problemu, ponieważ kod dotyczący przyczyny – w tym przypadku kod zespołu dziecka maltretowanego – jest dodatkowym i nieobowiązkowym dodatkiem do kodu podstawowego, opisującego bezpośrednią przyczynę zgłoszenia się dziecka do lekarza, czyli np. uraz lub złamanie. Więcej na ten temat w rozdziale *Zdrowie dzieci i młodzieży*.

Skala przemocy wobec dzieci w Polsce na podstawie badań

Dużo większą skalę problemu przemocy wobec dzieci, niż skala wyłaniająca się ze statystyk urzędowych, pokazują badania przeprowadzane wśród zarówno dzieci (badające ich własne doświadczenia), jak i dorosłych (badania retrospektywne dotyczące własnych doświadczeń dorosłych z dzieciństwa lub badania związane ze stosowaniem przemocy przez rodziców wobec swoich dzieci).

Według badań przeprowadzonych wśród dorosłych Polaków niemal co druga (47,1%) osoba zna osobiście rodziny, w których dochodzi do przemocy wobec dzieci: 26,4% zna rodziny, w których dochodzi do przemocy psychicznej wobec dzieci, a 25,7% – rodziny, w których stosuje się przemoc fizyczną (Miedzik, Godlewska-Szurkowska, 2014).

W przypadku nastolatków co trzeci (32%) zna co najmniej jednego rówieśnika ze swojego otoczenia, który doświadcza jakiejś formy przemocy w rodzinie. Niemal co druga (46%) młoda osoba uważa, że prawie wszyscy lub więcej niż połowa jej rówieśników doświadcza przynajmniej jednego badanego przejawu przemocy fizycznej, a niemal co czwarty rówieśnik (23%) – przemocy psychicznej (Miedzik, 2014). Te dane wskazują, że w opinii młodzieży przemoc wobec dzieci w rodzinie jest dość powszechna.

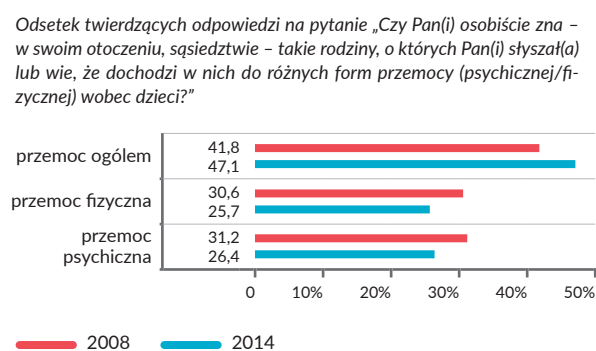
”

Kiedy byłem mały, to ojciec z macochą bili mnie. Wtedy zamieszkałem z babcią i było ok. Potem tata znalazł nową żonę i obiecał babci, że wszystko się zmieni. Ale nowa żona zaczęła buntować ojca przeciwko mnie. Wrzeszczeli na mnie, wyśmiewali i krytykowali. Teraz znów jestem z babcią i myślę, że jestem szczęściarzem, że ją mam.

Chłopak, 14 lat

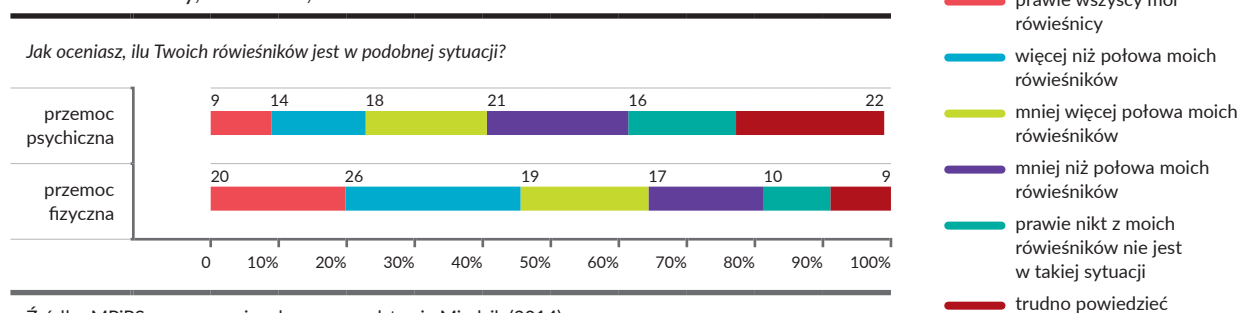
Z telefonów i maili do Telefonu
Zaufania dla Dzieci i Młodzieży
116 111

Wykres 6. Znajomość rodzin, w których dochodzi do przemocy wobec dzieci, lata 2008 (N = 3000) i 2014 (N = 2963), %

Źródło: MPiPS, opracowanie własne na podstawie Miedzik, Godlewska-Szurkowska (2014).

Wykres 7. Powszechność poszczególnych typów przemocy w rodzinie w opinii dzieci i młodzieży, N = 1210, %

Źródło: MPiPS, opracowanie własne na podstawie Miedzik (2014).

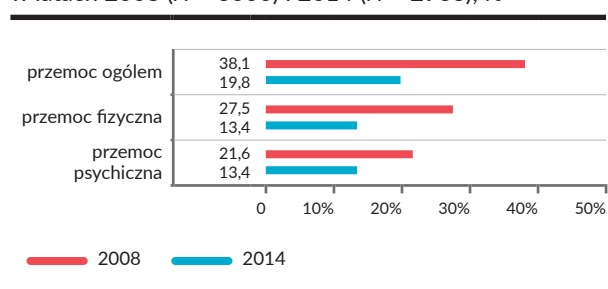
W przypadku własnych doświadczeń przemocy w dzieciństwie dostępne statystyki wydają się wskazywać na dużo mniejszą skalę problemu. Według danych z 2014 r. 13,4% dorosłych doświadczyło przemocy fizycznej w dzieciństwie, taki sam odsetek (13,4%) badanych doświadczył przemocy psychicznej (Miedzik, Godlewska-Szurkova, 2014). Są to dużo mniejsze odsetki niż te, które uzyskano w podobnym badaniu przeprowadzonym w roku 2008 (27,5% i 21,6%; Miedzik, Godlewska-Szurkova, 2014). Różnica ta nie może na pewno świadczyć o tym, że rzeczywiście w tak dużym stopniu zmalała skala stosowania przemocy fizycznej wobec dzieci, ponieważ zdecydowana większość badanej populacji dorosłych Polaków nie zmieniła się, a więc doświadczenia dzieciństwa w dużej mierze pozostały niezmiennione. Można więc tłumaczyć ją, przede wszystkim, różnicami metodologicznymi oraz

zmianą świadomości społecznej dotyczącej przemocy wobec dzieci. Wprowadzony w 2010 r. zakaz stosowania kar fizycznych oraz towarzysząca mu debata społeczna na temat negatywnych konsekwencji krzywdzenia mogła doprowadzić do większej niechęci do przyznania, że samemu doświadczało się przemocy ze strony najbliższych.

Warto pamiętać, że badania przeprowadzane wśród dorosłych pokazują sytuację często sprzed kilkunastu lub kilkudziesięciu lat. Trafniejsze dane dotyczące obecnej sytuacji dają badania przeprowadzone wśród dzieci i młodzieży.

Według danych z *Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci* przeprowadzonej w 2012 r. przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę (wtedy Fundacja Dzieci Niczyje) co trzecie (34%) dziecko w wieku 11–17 lat doświadczyło kiedykolwiek przemocy ze strony znajomego dorosłego, a 18% – w ciągu roku poprzedzającego badanie. Z badania wynika, że skala dwóch omawianych form przemocy – psychicznej i fizycznej – w przypadku pytania o doświadczenia z całego życia dziecka jest podobna (odpowiednio, 22% i 21%). W roku poprzedzającym badanie

Wykres 8. Doświadczenie przemocy w dzieciństwie w latach 2008 (N = 3000) i 2014 (N = 2963), %

Źródło: MPiPS, opracowanie własne na podstawie Miedzik, Godlewska-Szurkova (2014).

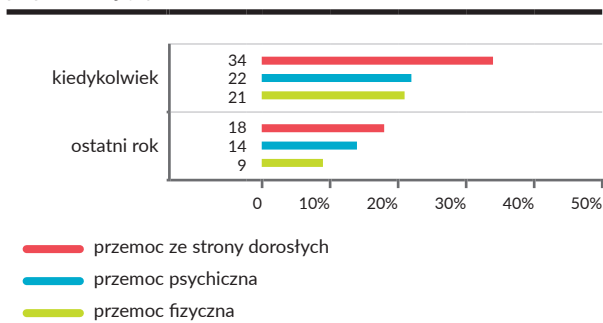
dzieci częściej jednak doświadczają przemocy psychicznej (14%) niż fizycznej (9%). Trzydzieści procent dzieci, które doświadczły przemocy fizycznej ze strony znajomego dorosłego, następnego dnia odczuwało ból, miało siniaki, skaleczenia lub złamania, co świadczy o bardzo poważnej przemocy fizycznej (Wójcik, 2013b).

To, na jaką formę przemocy ze strony rodziców dziecko jest bardziej narażone, zależy od jego płci. Przemocy psychicznej częściej doświadczają dziewczyny, natomiast na przemoc fizyczną bardziej narażeni są chłopcy (Miedzik, Godlewska-Szurkowa, 2014; Wójcik, 2013b).

Sprawcami przemocy zarówno fizycznej, jak i psychicznej wobec dzieci są najczęściej rodzice, częściej ojcowie niż matki. Chłopcy częściej są ofiarami krzywdzenia emocjonalnego ze strony ojców, zaś dziewczyny – ze strony matek. Nie ustalono takich zależności w przypadku przemocy fizycznej (Miedzik, Godlewska-Szurkowa, 2014; Wójcik, 2013b).

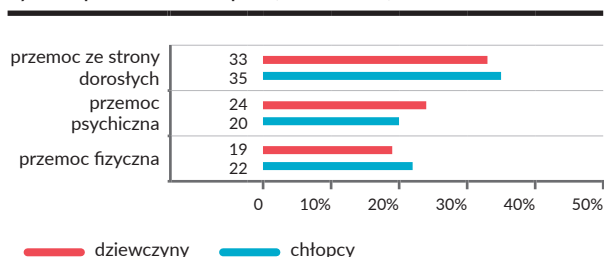
To, jak dużym problemem społecznym jest w Polsce przemoc dorosłych wobec dzieci, można również ocenić, porównując polskie dane z tymi z innych krajów. Niestety nie ma wielu badań międzynarodowych przeprowadzonych za pomocą podobnej metody, która pozwalałaby na bezpośrednie porównywanie wyników. Jednym z wyjątków są dane z *Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci*, która została zrealizowana na podstawie kwestionariusza *Juvenile Victimization Questionnaire*, dzięki czemu jej wyniki można porównać z danymi z badań zrealizowanych w Stanach Zjednoczonych oraz Wielkiej Brytanii. To porównanie pokazuje, że przemoc dorosłych wobec dzieci jest znacząco większym problemem społecznym w Polsce niż w Wielkiej Brytanii czy Stanach Zjednoczonych. O ile w Polsce przemocy fizycznej doświadcza aż co piąte dziecko (21%), w USA takie doświadczenie deklaruje co siódmy nastolatek (15%), zaś w Wielkiej Brytanii – jedynie co czternasty (7%). Podobnie wygląda sytuacja w przypadku przemocy psychicznej: w Stanach Zjednoczonych 18% dzieci i młodzieży doświadczyło przemocy psychicznej ze strony bliskich dorosłych, w Wielkiej Brytanii – 11%, a w Polsce – 22% (Mitchell, Finkelhor, Wolak, Ybarra, Turner, 2011; Radford i in., 2012; Wójcik, 2013b).

Wykres 9. Doświadczanie przemocy przez dzieci ze strony znajomych dorosłych, kiedykolwiek i w roku poprzedzającym badanie, N = 1005, %

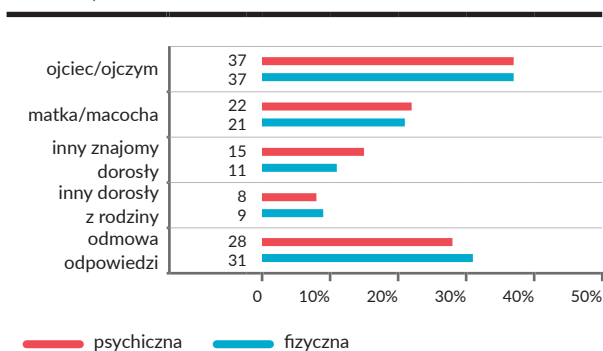
Źródło: *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci*, opracowanie własne, na podstawie Wójcik (2013b).

Wykres 10. Doświadczanie przemocy przez dzieci ze strony znajomych dorosłych, doświadczenia z całego życia z podziałem na płeć, N = 1005, %

Źródło: *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci*, opracowanie własne, na podstawie Wójcik (2013b).

Wykres 11. Sprawcy przemocy fizycznej i psychicznej ze strony znajomych dorosłych w doświadczeniu dzieci (respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź), N = 206, %

Źródło: *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci*, opracowanie własne, na podstawie Wójcik (2013b).

Kary fizyczne wobec dzieci

Najczęstszą formą przemocy fizycznej wobec dzieci, również w Polsce, są kary fizyczne (UNICEF, 2014). Klaps jest, poza podniesieniem głosu, najczęściej stosowaną przez polskich rodziców formą reakcji na niepożądane zachowanie (Makaruk, 2013; RPD, 2015). Większość rodziców (75% – Makaruk, 2013; 54% – RPD, 2015) przynajmniej raz dała dziecku klapsa, a co piąty rodzic (21% – Makaruk, 2013) zrobił to wiele razy. Dużo mniejszy odsetek rodziców przyznaje się do bicia ręką (24%) czy pasem (11%). Zdecydowanie najrzadziej polscy rodzice uderzają dzieci w twarz (4% – Makaruk, 2013; 3% – RPD, 2015).

Polscy rodzice stosują, poza wymienionymi powyżej, także inne metody fizycznego dyscyplinowania dzieci. Co siódmemu (14%) polskiemu rodzicowi zdarzyło się szarpnąć lub potrząsać dzieckiem, zaś do dziesiątemu – uszczypnąć lub ścisnąć ze złością (11%) czy sprawić lanie (10%). Osiem procent rodziców pociągnęło dziecko za włosy lub uszy, a 7% – dało „w skórę” pasem lub innym przedmiotem (RPD, 2015).

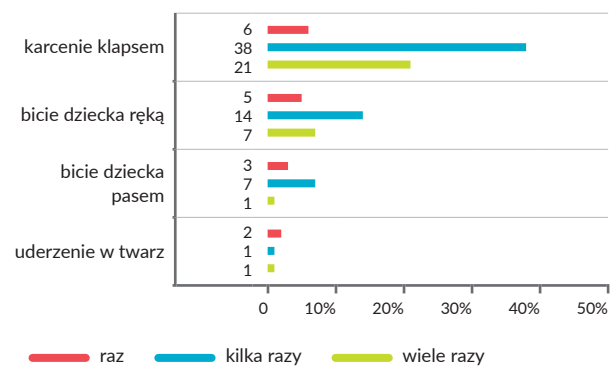
Warto zaznaczyć, że wszystkie formy kar fizycznych stosowane są w Polsce rzadziej niż jeszcze kilka lat temu (Makaruk, 2013). Na pewno ma na to wpływ penalizacja kar fizycznych oraz edukacja rodziców na temat konsekwencji ich stosowania i propagowanie innych sposobów wychowywania dzieci.

Wykres 12. Porównanie skali przemocy wobec dzieci ze strony znanych dorosłych/opiekunów w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, %

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci*, za: Wójcik (2013b), Mitchell, Finkelhor, Wolak, Ybarra, Turner (2011) i Radford i in. (2012).

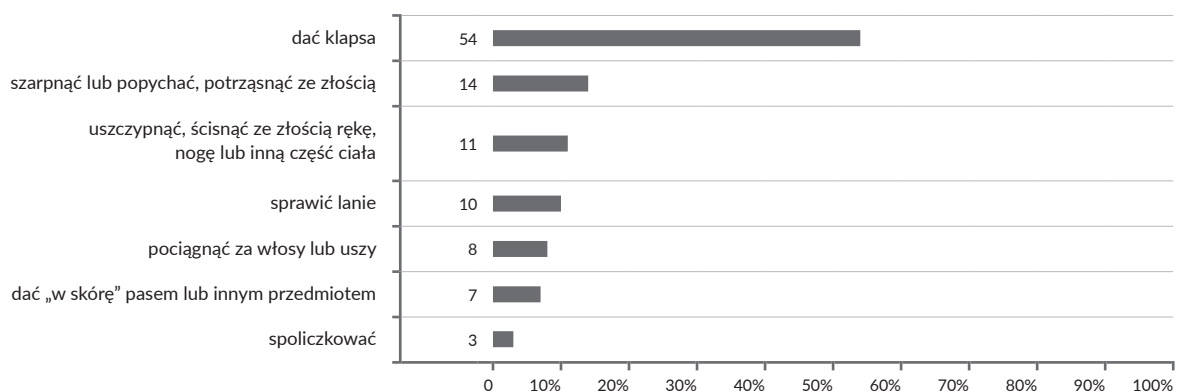
Wykres 13. Stosowanie przez rodziców różnych form kar fizycznych, N = 614, %

Źródło: badanie GfK Polonia na zlecenie FDN, opracowanie własne na podstawie Makaruk (2013).

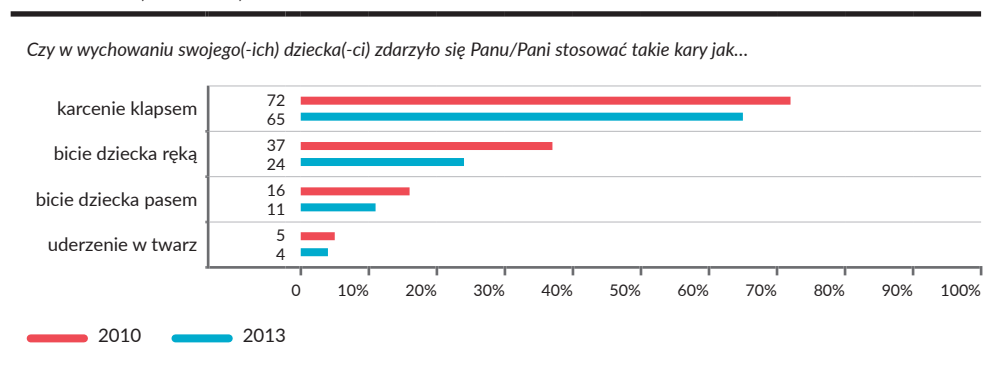
Wykres 14. Zachowania przemocy wobec dziecka relacjonowane przez rodziców dzieci do 18 r.ż., N = 283, %

Czy zdarzyło się...

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPD (2015).

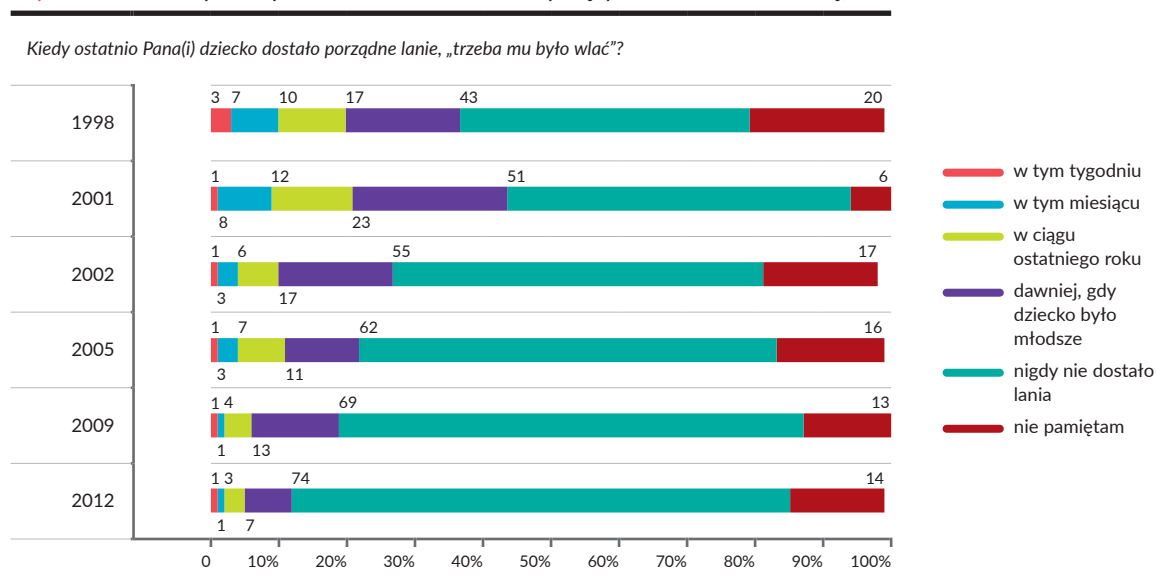
Wykres 15. Stosowanie przez rodziców w Polsce różnych rodzajów kar fizycznych w latach 2010 i 2013, N = 614, %

Źródło: badanie GfK Polonia na zlecenie FDN, opracowanie własne na podstawie Makaruk (2013).

Szczególnie duża zmianę świadomości społecznej na temat kar fizycznych widać w przypadku bicia za karę. Na przestrzeni kilkunastu lat odsetek rodziców, którzy dali dziecku „lanie” co najmniej raz w miesiącu poprzedzającym badanie, spadł z 10% w roku 1998 do 2% w roku 2012. Odsetek rodziców, którzy nigdy nie dali dziecku „lania”, wzrósł natomiast z 43% do 74% (CBOS, 2012).

Wykres 16. Zmiany w odpowiedziach rodziców dotyczących bicia dzieci za karę, %

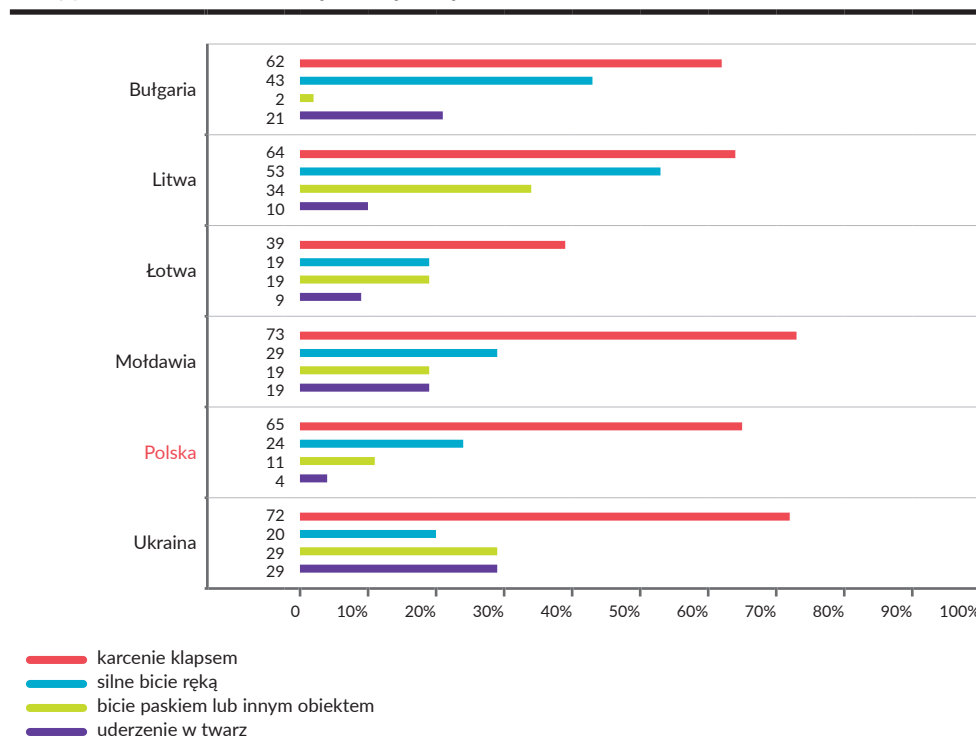

Źródło: opracowanie własne na podstawie CBOS (2012).

Na wybór stosowanych form kar cielesnych mają wpływ różnice kulturowe w poszczególnych krajach. Dzięki badaniu porównawczemu zrealizowanemu w sześciu państwach Europy Wschodniej: Bułgarii, Litwie, Łotwie, Mołdawii, Polsce i Ukrainie, możliwe jest zestawienie kar fizycznych stosowanych przez mieszkających w nich rodziców. Choć we wszystkich sześciu krajach najczęściej występującą formą karania fizycznego jest klaps, to w przypadku pozostałych form kar fizycznych widać znaczące różnice. Największe różnice można zaobserwować w przypadku bicia w twarz, które jest bardzo rzadko

stosowane w Polsce (4%), a często w Bułgarii (21%). Z kolei bicie pasem, które niemal w ogóle nie występuje w Bułgarii (2%), jest powszechne na Litwie (34%).

Wykres 17. Stosowanie przez rodziców różnych rodzajów kar fizycznych w sześciu krajach Europy Środkowo-Wschodniej (co najmniej raz), %

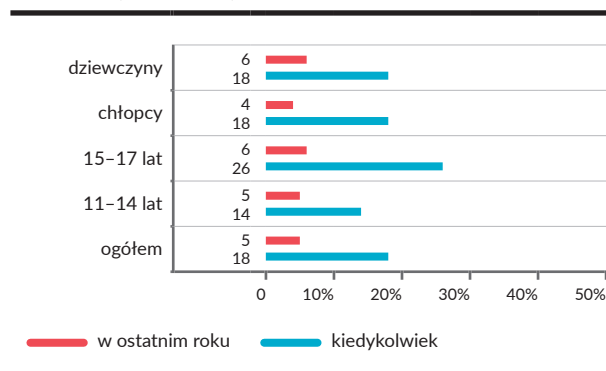
Źródło: badanie GfK Polonia na zlecenie FDN, opracowanie własne na podstawie Wójcik (2013a).

Bycie świadkiem przemocy

Jedną z form krzywdzenia emocjonalnego dziecka jest stosowanie przemocy wobec innych członków rodziny w jego obecności – zarówno przemocy wobec partnera/partnerki, jak i wobec innego dziecka. Bycie świadkiem przemocy ma negatywny wpływ na rozwój dziecka, szczególnie jeżeli sprawcą lub ofiarą przemocy jest jego rodzic. Dodatkowo dziecko, które jest świadkiem przemocy w rodzinie, uczy się negatywnych wzorców komunikacji. Te dzieci często nie mają świadomości bycia ofiarą przemocy, ponieważ zachowanie przemocowe uważają za normę.

Według *Ogólnopolskiej diagnozy problemu wobec dzieci* niemal co piąte dziecko (18%) w wieku 11–17 lat w Polsce było świadkiem przemocy w rodzinie. Co ósme (12%) widziało przemoc fizyczną między rodzicami/opiekunami, natomiast 9% było świadkami, jak rodzic lub opiekun uderzył inne dziecko w rodzinie (Wójcik, 2013b).

Wykres 18. Dzieci będące świadkami przemocy w rodzinie, N = 1005, %

Źródło: Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci, Wójcik (2013b).

”

Kiedyś mama często mówiła, że mnie kocha, spędzała ze mną dużo czasu. Ale bardzo się zmieniło, kiedy jej partner się do nas wprowadził, a potem urodziło im się dziecko. To naprawdę rujnuje mi życie. Mama jest niecierpliwa, krzyczy o byle co. Wczoraj powiedziała, że jak mi się nie podoba mieszkanie z nią, to mogę iść do ojca. To jest okrutne, bo ona wie, że nie mogę u niego mieszkać. On nas bił, potem zniknął. Babcia mówiła, że się rozpił i próbował się kilka razy zabić. Nie widziałam go od lat.

Dziewczyna, 15 lat

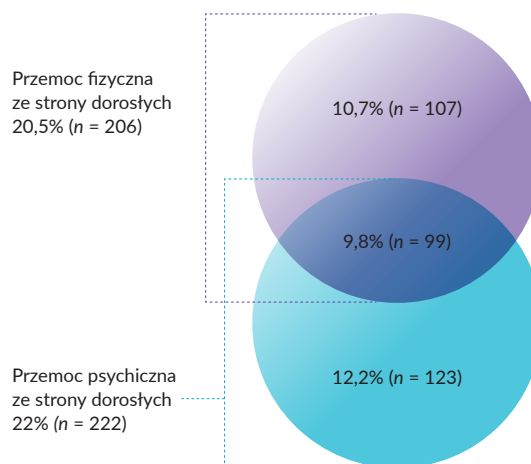
Z telefonów i maili do Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111

Według wyników badania realizowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (wtedy Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) skala problemu jest jeszcze większa – 17% badanych przyznało, że było świadkiem aktów przemocy fizycznej między ich rodzicami/opiekunami lub wie, że do nich dochodziło, a 13% dzieci i młodzieży było świadkiem lub wie o przemocy psychicznej między rodzicami. Natomiast 15% uczniów zadeklarowało, że było świadkiem przemocy w rodzinie lub wie, że ich rodzeństwo jej doświadczyło. Blisko co trzeci uczeń (29%) wskazał, że była to przemoc fizyczna, 13% – zaniebdanie, 14% – przemoc psychiczna, a 3% – przemoc seksualna. Dzieci i młodzież, które same doświadczyły przemocy, istotnie częściej są także świadkami przemocy między swoimi rodzicami (fizycznej – 28%, psychicznej – 66%) w porównaniu z dziećmi i nastolatkami, którzy nie doświadczyły przemocy (odpowiednio, 11% i 26%; Miedzik, 2014).

Współwystępowanie różnych form przemocy

Na podstawie analizy danych w *Ogólnopolskiej diagnozie problemu przemocy wobec dzieci* można stwierdzić, że aż co dziesiąte (9,8%) dziecko w wieku 11–17 lat doświadcza przemocy zarówno fizycznej, jak i psychicznej ze strony bliskich dorosłych.

Rysunek 1. Współwystępowanie różnych przemocy fizycznej i psychicznej ze strony znajomych dorosłych, N = 1005

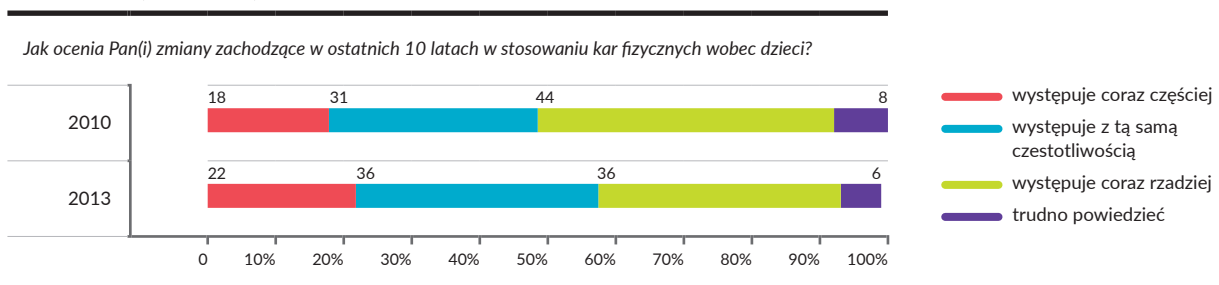

Źródło: Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci, Wójcik (2013b).

Postawy społeczne wobec przemocy wobec dzieci

Mimo zmniejszającej się skali stosowania przez rodziców przemocy fizycznej wobec dzieci w roku 2013 więcej osób (22%) niż w roku 2010 (18%) zadeklarowało, że ich zdaniem kary fizyczne występują częściej w ciągu ostatnich 10 lat, podobnie spadł odsetek osób, które uważają, że takie kary są coraz rzadsze (z 44% w roku 2010 do 36% w roku 2013). Te dane pokazują coraz większą świadomość społeczną problemu stosowania kar fizycznych wobec dzieci w Polsce. To, co jeszcze niedawno nie było uznawane za problem czy wręcz było uznawane za coś normalnego – np. dawanie dziecku klapsa, od wprowadzenia w 2010 r. zakazu stosowania kar fizycznych w Polsce coraz częściej zwraca uwagę osób będących świadkiem takiego karania dziecka.

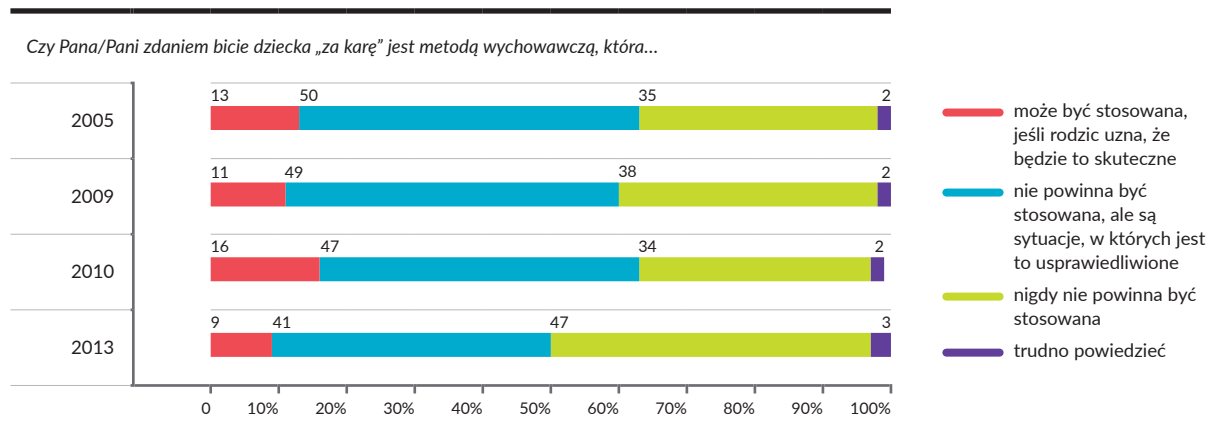
Wykres 19. Ocena dynamiki problemu stosowania kar fizycznych w 2010 oraz w 2013 roku, N = 1000, %

Źródło: badanie GfK Polonia na zlecenie FDN, opracowanie Makaruk (2013).

Najważniejszym wskaźnikiem zmian społecznych w obszarze postaw dotyczących stosowania przemocy fizycznej wobec dzieci jest społeczne podejście do stosowania kar fizycznych. Opinia społeczna na ten temat jest spolaryzowana – 47% dorosłych Polaków całkowicie sprzeciwia się stosowaniu kar cielesnych, a 50% uważa, że mogą być stosowane. Warto jednak zauważyć, że odsetek osób przeciwnych karom fizycznym wzrósł na przestrzeni 8 lat o 12%, a odsetek zwolenników spadł o 13%. Co ciekawe, do roku 2010 podział na zwolenników i przeciwników kar fizycznych był w miarę stabilny. Największa zmiana nastąpiła w 2013 r., prawdopodobnie na skutek wprowadzenia prawnego zakazu stosowania kar fizycznych oraz wielu działań społecznych i edukacyjnych pokazujących negatywne konsekwencje stosowania kar cielesnych (Makaruk, 2013; Jarosz, 2013).

Wykres 20. Przyzwolenie na stosowanie kar fizycznych wobec dzieci w 2005, 2009, 2010 oraz 2013 roku, N = 1000, %

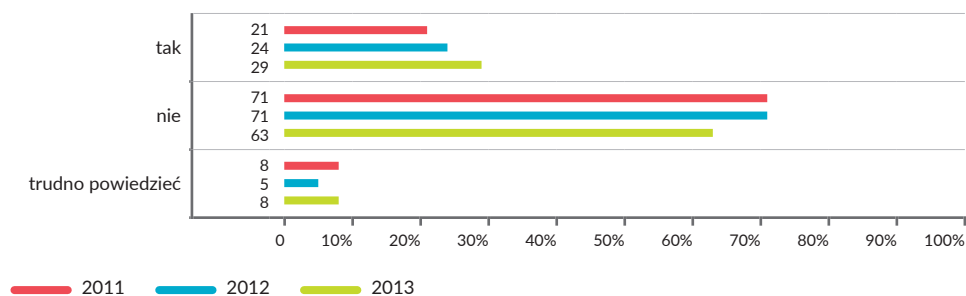
Źródło: badanie GfK Polonia na zlecenie FDN, opracowanie Makaruk (2013).

Podobną tendencję można zaobserwować w badaniach realizowanych przez CBOS i Rzecznika Praw Dziecka, które pokazują spadek przyzwolenia zarówno w stosunku do stosowania „lania” – z 47% w roku 1994 do 32% w roku 2015, jak i w stosunku do klapsów – z 78% w roku 2008 do 58% w roku 2015.

Nadal jednak duża część społeczeństwa aprobuje stosowanie kar cielesnych wobec dzieci. Mimo wprowadzania prawnego zakazu stosowania takich kar ponad ¼ dorosłych Polaków (26%) stwierdziła, że rodzice mają prawo ukarać dziecko „laniem” (Miedzik, Godlewska-Szurkowska, 2014). Alarmujący jest również wysoki (29%) i rosnący od 2011 r. odsetek osób wierzących w skuteczność bicia dziecka w celach wychowawczych (Jarosz, 2013).

Wykres 21. Ocena skuteczności bicia dziecka jako metody wychowawczej w latach 2011–2013, %

Czy zgadza się Pan(i) z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest w niektórych sytuacjach najbardziej skuteczną metodą wychowawczą?

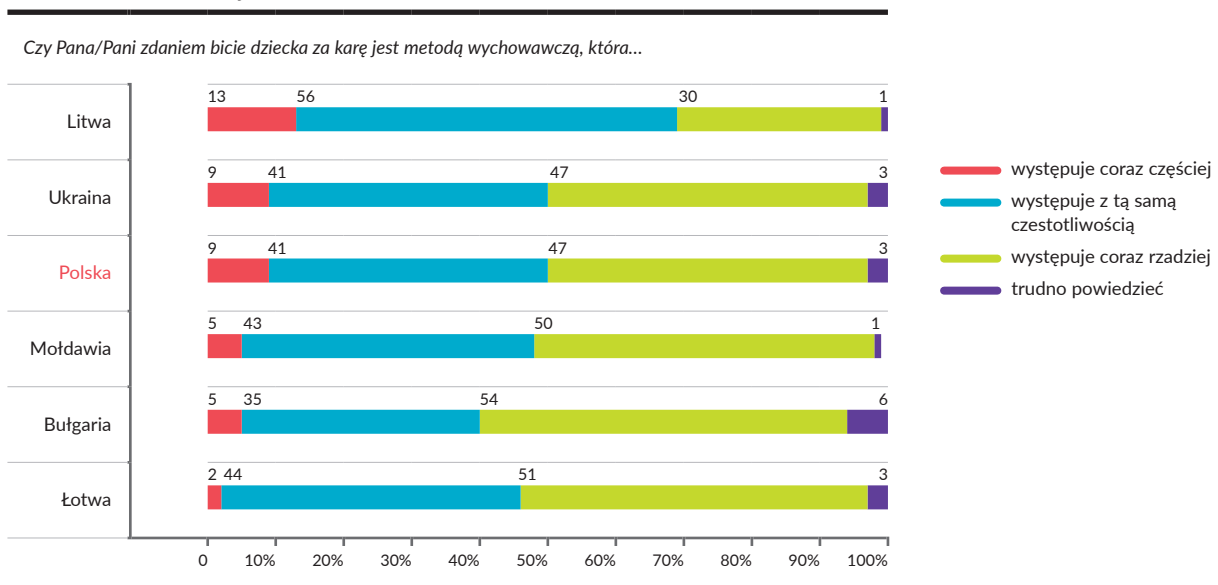
Źródło: Jarosz, 2013.

Co trzeci (33%) dorosły Polak uważa, że stosowanie kar fizycznych przez rodziców nie powinno być zakazane prawnie (Makaruk, 2013), a 34% dorosłych twierdzi, że sposób postępowania rodziców z dzieckiem, w tym postępowanie się karami fizycznymi, jest wyłącznie ich prywatną sprawą (RPD, 2015).

Można więc stwierdzić, że nadal co najmniej 1/3 społeczeństwa to zwolennicy stosowania kar fizycznych wobec dzieci.

Rozkład postaw wobec kar fizycznych w Polsce jest podobny jak w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W niemal wszystkich krajach społeczeństwa są spolaryzowane pod względem podejścia do stosowania kar fizycznych wobec dzieci. Znacząco więcej zwolenników niż przeciwników stosowania kar fizycznych jest jedynie na Litwie (69%). Co ważne, w czasie realizacji badania jedynie na Litwie nie było jeszcze zakazu stosowania kar fizycznych wobec dzieci. Taki zakaz wprowadzono tam dopiero w lutym 2017 r.

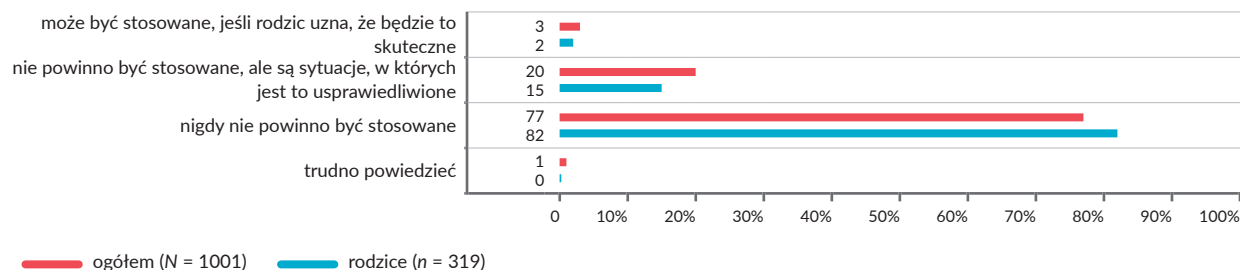
Wykres 22. Postawy wobec kar fizycznych w sześciu krajach Europy Środkowo-Wschodniej, %

Źródło: badanie GfK Polonia na zlecenie FDN, opracowanie Wójcik (2013a).

Przemoc psychiczna nie jest tak powszechnie uznawana za problem jak przemoc fizyczna. Co piąty dorosły Polak uważa, że o przemoc można mówić tylko wtedy, gdy na ciele ofiary widać wyraźne ślady, np. siniaki (Miedzik, Godlewska-Szurkova, 2014). Również co piąty dorosły jest zdania, że są sytuacje, które usprawiedliwiają stosowanie obraźliwych określeń wobec dzieci. Co ważne, wśród rodziców dzieci do 18 r.ż. jest istotnie więcej osób niezgadających się na obrażanie czy wyzywanie dzieci niż w populacji ogólnej dorosłych.

Wykres 23. Stosunek Polaków do słownego karcenia dzieci z użyciem takich słów, jak np. „kretyn”, „głupek”, „gówniarz”, „gówniara”, %

Źródło: opracowanie własne na podstawie FDN (2012).

Konsekwencje doświadczania przemocy w dzieciństwie

Stosowanie przemocy wobec dzieci, szczególnie przez bliskie im osoby, może prowadzić do konsekwencji bezpośrednich, takich jak obrażenia fizyczne czy nawet śmierć, ale też do poważnych zaburzeń rozwoju psychicznego i społecznego dzieci. Badania wykazały, że ekspozycja na krzywdzenie w dzieciństwie jest powiązana ze zwiększonym ryzykiem bycia ofiarą lub sprawcą przemocy, depresji, lęków, prób samobójczych oraz podejmowaniem ryzykownych zachowań w późniejszym życiu, np. uzależnień czy ryzykownych zachowań seksualnych (UNICEF, 2014; WHO, 2006).

O ile panuje dość powszechnie uznaje się negatywne konsekwencje stosowania przemocy fizycznej wobec dzieci, takiej jak tzw. lanie, bicie pasem itd., o tyle nadal duża część społeczeństwa nie uznaje kar fizycznych – klapsów – za przemoc, a co za tym idzie negatywnych konsekwencji, jakie mogą one powodować. To, że stosowanie klapsów jako metody wychowawczej przez rodziców ma dla dzieci negatywne konsekwencje zostało udowodnione w najnowszej metaanalizie Gershoff i Grogan-Kaylor (2016). Na podstawie danych z badań, w których w sumie wzięło udział ponad 160 tysięcy dzieci, wykazano związek stosowania klapsów z podwyższonym ryzykiem wystąpienia 13 z 17 badanych negatywnych konsekwencji. Są to konsekwencje występujące jeszcze w dzieciństwie, takie jak: agresja, zachowania antyspołeczne, niska internalizacja moralna, problemy ze zdrowiem psychicznym, zaburzenia relacji rodzica z dzieckiem, zaburzenia zdolności poznawczych czy niska samoocena. Natomiast w dorosłym życiu konsekwencjami są również problemy ze zdrowiem psychicznym czy zachowania antyspołeczne. Warto przy tym zaznaczyć, że nie znaleziono żadnych dowodów na korzyści z klapsów, czyli poprawę zachowania dziecka.

Długofalowe konsekwencje stosowania przemocy wobec dzieci obserwuje się już poziomie biologicznym – zmian w budowie mózgu. Na podstawie analiz skanów mózgow osób, które doświadczyły lub nie doświadczyły przemocy w dzieciństwie, stwierdzono, że w mózgach osób bitych są znaczące ubytki komórek istoty szarej (czyli tej, która buduje korę mózgową) szczególnie w obszarze odpowiedzialnym za pamięć oraz kontrolę poznawczą. Wyjaśnia to, dlaczego dzieci doświadczające przemocy mają problemy z nauką lub stają się bardziej agresywne lub – przeciwnie – bardzo uległe, zwłaszcza w sytuacjach stresowych (Garbarino, 2011; Lim, Radua, Rubia, 2014).

Przemoc psychiczna zostawia ślady w psychice dziecka porównywalne do przemocy fizycznej, jeśli nawet nie głębsze, a jednocześnie niewidoczne dla innych, co utrudnia zapewnienie dziecku odpowiedniego wsparcia. Szczególnie długotrwałe krzywdzenie psychiczne może zaburzać rozwój dziecka na wielu obszarach: społecznym, emocjonalnym i poznawczym (Iwaniec, 2012).

Dzieci, które doświadczają nawracających epizodów przemocy emocjonalnej, często dorastają w poczuciu winy i mają niską samoocenę. Szczególnie poważne konsekwencje może mieć maltretowanie psychiczne przez matkę (Derobertis, 2004, za: Iwaniec, 2012).

Jest coraz więcej badań, które pokazują wiele długofalowych skutków ekspozycji na krzywdzenie emocjonalne w dzieciństwie. Co więcej, w jednym z badań wykazano, że skutki przemocy emocjonalnej mogą się różnić w zależności od jej formy: dzieci, które były wielokrotnie terroryzowane przez opiekunów, mają tendencję do lęków i dolegliwości somatycznych w dorosłości, natomiast te, które były ignorowane i zaniedbane emocjonalnie, mogą rozwijać osobowość chwiejną emocjonalnie typu borderline (UNICEF, 2014).

Doświadczenie przemocy w dzieciństwie lub bycie świadkiem przemocy w rodzinie silnie wpływa też na stosowanie przemocy w życiu dorosłym wobec własnych dzieci. W badaniu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ponad ¾ (75,9%) sprawców przemocy w życiu dorosłym stanowiły osoby doświadczające jej w dzieciństwie, a 79,8% – osoby, które jako dzieci były świadkami przemocy w rodzinie (Miedzik, Godlewska-Szurkowa, 2014).

Podsumowanie

Przemoc wobec dzieci jest nadal dużym problemem społecznym w Polsce. Świadczą o tym zarówno statystyki urzędowe, według których 4000 dzieci rocznie pada ofiarą znęcania się przez najbliższych, jak i wyniki badań, które pokazują, że co trzecie dziecko w Polsce jest ofiarą przemocy ze strony bliskich dorosłych. Mimo prawnego zakazu wielu rodziców w Polsce stosuje kary fizyczne, nie przyjmując do wiadomości wiążących się z nimi negatywnych następstw. Konsekwencjami przemocy wobec dzieci mogą być przede

”

Odizolowałam się od wszystkich, całe dni siedzę w domu. Chodzę tylko do szkoły, ale tam ciągle się boję, że ktoś się zapyta co słychać. Pół roku temu ograniczyli mamie prawa rodzicielskie, a kilka tygodni temu zabrali całe, bo przyszła pijana na rozprawę. Prawa przejęła moja siostra, ale jej mąż mnie nie chce. Codziennie kłóci się o to z moją siostrą. Chcę go przekonać, że nie będzie ze mną kłopotów. Jak mam to zrobić?

Dziewczyna, 15 lat

*Z telefonów i maili do Telefonu
Zaufania dla Dzieci i Młodzieży
116 111*

wszystkim problemy ze zdrowiem psychicznym, depresja, niska samoocena czy zachowania agresywne i antyspołeczne, ale także większe przyzwolenie na stosowanie przemocy. Są więc one poważne nie tylko na poziomie indywidualnym, ale także społecznym. Dane przedstawione powyżej pozwalają na stwierdzenie, że doświadczanie przemocy jest jednym z największych zagrożeń rozwoju i bezpieczeństwa dzieci w Polsce.

E-mail autorki: joanna.włodarczyk@fdds.pl.

Bibliografia

- (2016). *Ending legalised violence against children: Global progress to December 2016*, Nottingham: Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children & Save the Children Sweden.
- CBOS (2012). *O dopuszczalności stosowania kar cielesnych i prawie chroniącym dzieci przed przemocą. Komunikat z badań nr BS/74/2012*. Warszawa: CBOS.
- Fundacja Dzieci Niczyje (2012). *Przemoc werbalna wobec dzieci*. Niepublikowany raport z badań. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje.
- Garbarino, J. (2011). Nie każde złe traktowanie jest krzywdzeniem psychicznym. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 10(4), 9–11.
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A. (2016). Spanking and Child Outcomes: Old Controversies and New Meta-Analyses. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 453–469. DOI:10.1037/fam0000191.
- Halemba, K., Izdebska, A. (2009). Kary fizyczne w wychowaniu dzieci – uwarunkowania i konsekwencje. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 8(3), 6–31.
- Horst-Sikorska, W., Bryl, N. (2011). Zespół Dziecka Maltretowanego. *Family Medicine & Primary Care Review*, 13(2), 319–321.
- Iwaniec, D. (2012). Emocjonalne krzywdzenie dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 11(2), 29–47.
- Jaros, E. (2013). *Polacy wobec bicia dzieci. Raport z badań 2013*. Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka.
- Komitet Praw Dziecka (2006). Komentarz Ogólny nr 8. W: P. J. Jaros, M. Michalak (red.), *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka.
- Lim, L., Radua, J., Rubia, K. (2014). Gray Matter Abnormalities in Childhood Maltreatment: A Voxel-Wise Meta-Analysis. *American Journal of Psychiatry*, 171(8), 854–863. DOI: 10.1176/appi.ajp.2014.13101427.
- Makaruk, K. (2013). Postawy Polaków wobec kar fizycznych a ich stosowanie w praktyce rodzicielskiej. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(4), 40–53.
- Miedzik, M. (2014). *Diagnoza zjawiska przemocy i możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w percepcji dzieci i młodzieży. Raport*. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Miedzik, M., Godlewska-Szurkowa, J. (2014). *Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport cząstkowy. Wyniki badań PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej*. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M. L., Turner, H. (2011). Youth internet victimization in a broader victimization context. *Journal of Adolescent Health*, 48(2), 128–134.
- MPiPS (2015). *Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020*. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- MRPiPS (2016). *Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020*. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- MS (2011). *Sprawozdanie z realizacji działań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie mieszczących się w kompetencjach Ministerstwa Sprawiedliwości od 1 stycznia 2011 roku do 31 grudnia 2011 roku*. Warszawa: Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka, Wydział ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

- MS (2016). *Sprawozdanie z realizacji działań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie mieszczących się w kompetencjach Ministerstwa Sprawiedliwości od 1 stycznia 2015 do 31 grudnia 2015 roku*. Warszawa: Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka, Wydział ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
- NIK (2016). *Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową. Informacja o wynikach kontroli*. Warszawa: Najwyższa Izba Kontroli.
- Pinheiro, P. S. (2006). *World Report on Violence against Children*. Genewa: United Nations.
- Policja (2016). *Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w 2015 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie*. Warszawa: Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego KGP.
- Policja (2017). *Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w 2016 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie*. Warszawa: Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego KGP.
- Rada Europy (2005). *Eliminating Corporal Punishment: A Human Rights Imperative for Europe’s Children*. Strasbourg: Council of Europe.
- Radford, L., Corral, S., Bradley, C., Fisher, H., Bassett, C., Howat, N., Collishaw, S. (2012). *Child abuse and neglect in the UK today*. Londyn: National Society for the Prevention of Cruelty to Children.
- RPD (2015). *Przemoc w wychowaniu w opinii społecznej oraz w relacjach rodziców*. Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka. Pobrane z: niedlabcia.pl.
- UNICEF (2014). *Hidden in Plain Sight: A statistical analysis of violence against children*. Nowy Jork: United Nations Children’s Fund.
- WHO (1999). *Report on Consultation on Child Abuse Prevention*. Genewa: World Health Organisation.
- WHO (2006). *Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence/World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect*. Genewa: World Health Organization.
- Wójcik, S. (2013a). *Postawy wobec kar fizycznych i ich stosowanie w sześciu krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Wyniki międzynarodowego badania „The Problem of Child Abuse”*. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(4), 7–26.
- Wójcik, S. (2013b). *Przemoc w rodzinie, zaniedbanie, wiktyimizacja pośrednia. Wyniki Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci*. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(3), 40–62.

Przemoc wobec dzieci

Przemoc wobec dzieci ma konsekwencje nie tylko bezpośrednie i fizyczne, lecz także długofalowe i dotykające wielu obszarów życia dziecka. W niniejszym artykule przedstawione zostały podstawowe dane dotyczące skali przemocy fizycznej i psychicznej wobec dzieci w Polsce – zarówno pozyskane ze statystyk urzędowych, jak i badań społecznych. Badania te pokazują, że co trzecie dziecko w Polsce doświadcza przemocy ze strony bliskich dorosłych, zaś co najmniej co drugi rodzic stosuje kary fizyczne wobec swojego dziecka.

Słowa kluczowe

przemoc wobec dzieci, kary fizyczne, klaps, krzywdzenie emocjonalne, zaniedbanie

Violence against children

Violence against children has not only direct and physical consequences, but also long-term and affecting many areas of the child's life. This article presents the basic data on the scale of physical and emotional child abuse in Poland – both derived from official statistics and social research. These studies show that every third child in Poland experiences abuse from relatives adults and at least every other parent uses physical punishment to his/her child.

Keywords

child abuse, physical punishment, spanking, emotional abuse, neglect

Cytowanie:

Włodarczyk, J. (2017). Przemoc wobec dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 16(1).

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe.